

Голові спеціалізованої вченої ради
Д 38.053.03 у Чорноморському
національному університеті імені
Петра Могили
Ємельянову В.М.

ВІДГУК

на дисертацію Ноніка Валерія Вікторовича на тему: « Механізми формування та реалізації антикорупційної політики в Україні », подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Корупція – це масштабна проблема, яка в епоху глобальної інформатизації створює небезпеку зниження темпів зростання глобальної торгівлі й розвитку фінансової системи. Вона послаблює довіру до державних інститутів, ускладнює бюджетно-фінансові проблеми, позбавляючи бюджет значних надходжень у вигляді митних зборів і податкових платежів, підриває систему підтримки державою бідних та соціально незахищених верств населення.

В Індексі сприйняття корупції (ІСК), що укладається глобальною антикорупційною організацією Transparency International та базується на оцінках підприємців та аналітиків, за підсумками 2018 року наша країна посіла 120 сходинку у переліку зі 180 країн світу. І хоча з року в рік позиції України у рейтингу покращуються, такий стан речей все ще є далеким від прийнятного. Саме корупція є найбільшою проблемою як для іноземного, так і для вітчизняного бізнесу. Очевидні проблеми, викликані високим рівнем хабарництва та зловживання, зруйнованою системою цінностей суспільства, тотальною недовірою до органів державної влади та масштабним поширенням тіньової економіки. Окреслені деструктивні тенденції гальмують суспільний розвиток, збільшують нерівність та уповільнюють зростання доходів населення.

Без постійної протидії корупція буде розширюватися, а тому антикорупційну функцію сучасної держави потрібно виділяти як одне з її основних, базових завдань. Факти корупції всередині системи державного управління особливо вражають суспільство і громадськість, підривають довіру громадян до всієї системи та державних інституцій. .

Викладені аргументи переконують в актуальності та своєчасності дисертаційного дослідження Ноніка Валерія Вікторовича, предметом якого обрано «вдосконалення механізмів формування та реалізації антикорупційної політики в Україні».

2. Ступінь обґрунтованості наукових досліджень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна та повнота викладу в опублікованих працях

Дисертаційну роботу виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи Чорноморського національного університету імені Петра Могили «Організація державного управління в умовах становлення та розвитку політичної системи України: політико-правові, історичні та регіональні аспекти» (державний реєстраційний номер 0109U000451), у рамках якої автором запропоновано комплекс пропозицій щодо вдосконалення механізмів формування та реалізації антикорупційної політики в Україні.

Основні наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані у дисертації, є логічними та послідовними. Їх обґрунтованість побудована на аналізі офіційних статистичних матеріалів не викликає сумніву. Теоретична основа дослідження базується на наукових працях та методологічних розробках провідних вітчизняних та зарубіжних вчених.

Наукова новизна результатів дослідження визначається новим вирішенням наукової проблеми в галузі державного управління і полягає в розвитку теоретико-методологічних засад та обґрунтуванні науково-прикладних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів формування та реалізації антикорупційної політики в Україні.

Особливо необхідно відмітити ті наукові результати, які характеризуються за ступенем новизни «уперше»:

- науково обґрунтовано і запропоновано методологічні підходи до формування та реалізації державної антикорупційної політики, які, на відміну від раніше відомих, враховують державно-політичні, соціально-економічні, державно-правові, соціокультурні пріоритети стратегії розвитку держави та спрямовані на: забезпечення безумовного виконання і правильного застосування вимог, встановлених антикорупційним законодавством; профілактику корупції та радикальне викорінення умов, що її породжують; створення і впровадження в дію некорупційних схем взаємодії інститутів громадянського суспільства із державними інститутами; зменшення регуляторного тиску держави на бізнес; забезпечення правових умов для інформаційної прозорості та відкритості діяльності влади, розвиток інституту громадського контролю;

- запропоновано комплексний механізм до формування та реалізації антикорупційної політики держави, що передбачає впровадження законодавчих, організаційно-політичних, соціально-економічних, морально-ідеологічних заходів, спрямованих на створення умов високоризиковості корупційної діяльності, та базується на таких основоположних принципах діяльності суб'єктів протидії корупції: законності; гласності та прозорості; пріоритетності служіння державі; перманентності; цілеспрямованості; наукової обґрунтованості; економічної доцільності; превентивності; цільового використання.

Заслужують на увагу запропоновані автором концептуальні підходи до розробки та впровадження національної системи державного моніторингу корупції як комплексної системи спостережень, збору, обробки, систематизації та аналізу інформації, що спрямована на об'єктивне відображення результатів проведення антикорупційних реформ та заходів антикорупційної стратегії та передбачає застосування діагностичних моделей вимірювання корупції, що спрямовані на оперативне реагування на виявлені корупційні тенденції з метою нейтралізації загальноприйнятих корупційних практик; розкриття механізмів корупційних угод; виявлення ризиків та осередків можливого опору антикорупційної політики; мінімізації корупційних правопорушень та нейтралізації корупціогенних чинників.

До позитивних здобутків автора слід віднести також пропозиції щодо вдосконалення методичних підходів до формування інформаційно-комунікаційного інструментарію антикорупційної політики держави, що передбачають запровадження функціонування антикорупційних платформ як забезпечувальної складової створення прозорої і відкритої системи прийняття управлінських рішень з високою антикорупційною стійкістю, орієнтованої на: підвищення рівня інформаційної обізнаності суспільства щодо можливостей реалізації заходів антикорупційної боротьби; формування антикорупційного середовища шляхом створення умов для обговорення і дослідження явища «корупція» на професійному рівні; проведення онлайн-курсів; акумулювання бази даних для проведення антикорупційного моніторингу та оцінювання стану нетерпимості суспільства до всіх проявів корупції; проведення інформаційно-просвітницьких заходів з цільовими аудиторіями; структурування архітектури інструментарію за регіональною проблематикою та підвищення рівня якості публічних послуг.

Актуальним є наукове обґрунтування антикорупційного виховання як державно-управлінського інструменту ідеологічного спрямування, дія якого спрямована на формування загальної атмосфери нетерпимості суспільства до корупції, на здобуття навичок антикорупційної поведінки; а також на ліквідацію правового нігілізму та протиправної моделі корупційної поведінки.

Результати, які характеризуються за ступенем новизни «набули подальшого розвитку» якісно доповнюють існуючий науковий супровід державно-управлінських реформ.

Заслужують на увагу запропоновані теоретичні основи застосування превентивних заходів на початкових етапах корупційної поведінки на основі розширення критеріїв типологізації корупційних відносин, що враховують суперечливість існуючої в Україні моделі державного управління, наявність гібридних корупційних практик, конкуренцію за корупційну модель функціонування державних інституцій, недосконалість інституційної системи, історичне минуле держави та її традиції, рівень культурного розвитку та індивідуальні особливості чиновника.

Як аргумент на користь посилення наукової ролі галузі слід відзначити запропоновані автором концептуальні засади протидії тіньовій економічній діяльності та реалізації шляхів і способів детінізації економіки, в

основу яких покладено такі пріоритети: прискорення економічного розвитку країни, покращення бізнес–середовища, виявлення резервів поповнення бюджетних коштів та запобігання маргіналізації соціально–економічної структури суспільства.

Також доречним на сьогодні є обґрунтування методів протидії корупції на основі моделювання тенденції її поширення, що довело необхідність одночасного перманентного впровадження превентивних заходів протидії корупції і жорстких методів покарання за корупційні дії.

Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 32 наукових працях, загальним обсягом 38,1 обл.–вид. арк., у тому числі: 1 – монографія; 17 – статті в наукових фахових виданнях України; 4 – статті в наукових періодичних виданнях інших держав; 1 – стаття в інших виданнях, 9 – матеріали конференцій.

3. Достовірність одержання результатів дослідження

Теоретичну основу дослідження становлять наукові праці та методологічні розробки провідних вітчизняних і зарубіжних учених з проблем удосконалення механізмів формування та реалізації антикорупційної політики в Україні.

У процесі дослідження використано сукупність загальних і спеціальних методів і підходів, які відповідають меті, а саме: історичний – для дослідження генези й еволюції наукових поглядів на причини виникнення корупції в системі суспільних відносин; індукція, дедукція, порівняння і систематизації – при систематизації передумов виникнення корупції; за допомогою логіко–семантичного методу та методу сходження від абстрактного до конкретного поглиблено понятійний апарат, надано характеристику сутності понять „корупція” та “антикорупційна політика”; завдяки методам структурно–логічного та системно–функціонального аналізу з’ясовано причини виникнення корупції в Україні, проаналізовано нормативно–правову базу формування та реалізації антикорупційної політики в Україні й відповідного міжнародного досвіду; проблемний та причинно–наслідковий методи – при визначенні комплексу проблем функціонування суб'єктного складу антикорупційної політики держави; моделювання та узагальнення використовувались при побудові економіко–математичної моделі, що описує тенденції поширення корупції; методи кореляційного аналізу – з метою пошуку залежності впливу корупції на соціально–економічний розвиток країни; рекомендаційний та програмно–цільовий методи – при виробленні пропозицій щодо підвищення ефективності регіональної антикорупційної стратегії; широко застосовувалися аналогово–табличні та графічні форми аналізу й моделювання.

Інформаційною базою дисертаційної роботи є офіційні статистичні матеріали Держкомстату України, законодавство України, укази і розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, законодавство та нормативні акти країн–учасниць ЄС,

науково-методичні публікації, періодичні видання вітчизняних та міжнародних організацій з етнічних питань.

Достовірність практичних розробок автора підтверджена відповідними довідками. Виходячи із цього, можна зазначити, що висновки та пропозиції автора дисертації є достовірними.

4. Теоретична та практична цінність дослідження для науки та практики

Дисертаційне дослідження є конкретним та практичним внеском в науку «Державне управління», що полягає в удосконаленні теоретико-методологічних засад та обґрунтуванні науково-прикладних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів формування та реалізації антикорупційної політики в Україні.

Практичною цінністю досліджуваної роботи є те, що ідеї, пропозиції та висновки доведено до рівня конкретних положень, методик та рекомендацій, які можуть бути використані у практичній діяльності відповідними органами державної влади та місцевого самоврядування, громадськими організаціями тощо.

5. Шляхи використання результатів дослідження

Теоретичні та практичні результати дослідження можуть бути використані суб'єктами законодавчої ініціативи України, іншими інституційними органами та громадськими організаціями при підготовці та розгляді законопроектів, стратегічних документів, державних антикорупційних програм. Вони безумовно доречні в навчальному процесі, при підготовці підручників, методичних посібників з теорії та практики державного управління, при викладанні спеціальних дисциплін, при складанні відповідних навчальних планів та програм.

Основні теоретичні положення та висновки дослідження доведено до рівня конкретних положень, методик, рекомендацій та використано в процесі практичної діяльності Відділу з питань дотримання антикорупційного законодавства Секретаріату Кабінету міністрів України при розробці методологічного забезпечення з питань дотримання вимог антикорупційного законодавства, а також при проведенні оцінювання ефективності заходів щодо запобігання та виявлення корупції (довідка про впровадження № 24с-338/15 від 21.05.2019 р.); Миколаївської обласної ради під час підготовки Антикорупційної програми Миколаївської обласної ради на 2019-2021 рр. у частині змістовного наповнення заходів антикорупційних механізмів превентивної дії (довідка про впровадження № 451-15/05-19 від 13.06.2019 р.); Апарату Миколаївської обласної державної адміністрації при розробці ідеологічної складової спеціальних державно-управлінських механізмів, що спрямовані на формування нетерпимості до корупції (довідка про впровадження № 1065/61-05-58/6-19 від 12.06.2019 р.); Житомирської обласної

державної адміністрації в частині запровадження внутрішньорегіональної системи запобігання корупції, що передбачає формування регіональної антикорупційної платформи як інтегруючої ланки антикорупційних ініціатив (довідка про впровадження № 3443/2-19/49 від 06.06.2019 р.); Житомирської обласної ради під час розробки комплексу заходів, спрямованих на виявлення корупційних ризиків, а також на налагодження співпраці з громадськістю (довідка про впровадження № р-5-22/712 від 06.06.2019 р.).

Теоретичні положення та матеріали дослідження використано в навчальному процесі Чорноморського національного університету ім. Петра Могили при підготовці магістрів за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування», а саме: при викладанні дисциплін «Публічна служба», «Державна служба», «Державне регулювання економіки», «Територіальне управління та місцеве самоврядування» (довідка про впровадження № 961/67/278 від 27.03.2019 р.).

Найважливіший у дисертації матеріал бажано використовувати для всебічного інформування суспільства про стан справ у надзвичайно важливому сегменті державно-управлінської діяльності.

6. Оцінка оформлення дисертації і змісту автореферату

Дисертація та автореферат оформлені згідно з вимогами МОН України. Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертації.

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Основний обсяг роботи становить 362 сторінки. Дисертація містить 18 таблиць, 32 рисунки, 8 додатків. Список використаних джерел – 471 найменувань.

7. Дискусійні положення і критичні зауваження по роботі

Необхідно відмітити все ж деякі зауваження до виконаної дисертації.

1. У першому розділі автором проведено ґрунтовний історико-теоретичний дискурс щодо феномена явища корупції та корупційних відносин, а розгляд теоретичних засад антикорупційної політики представлено у другому розділі. Таке змістовне наповнення передбачає інше формулювання назви першого розділу, наприклад, «Теоретичні засади дослідження корупції як соціально-економічного явища».

2. До загальних недоліків слід віднести і дещо абстрактний характер наукової новизни, враховуючи практичний ухил роботи і наявність у самому тексті достатньої кількості конкретних рекомендацій та новаторських пропозицій щодо вдосконалення механізмів формування та реалізації антикорупційної політики в Україні.

3. Автор перебільшує роль регіональної антикорупційної стратегії (пп. 4.3) як чинника приведення в дію антикорупційних технологій. На нашу думку, тут вирішальну роль відіграє стратегічний підхід до реалізації державної політики, системність процесу державотворення та демократизації. Проте цим аспектам автор приділяє мало уваги.

4. За результатами аналізу світової практики та вітчизняного досвіду формування та реалізації антикорупційної політики держави (розділ 3) автору варто було представити критичне осмислення сучасних інституційних змін у досліджуємому сегменті та навести конкретні пропозиції щодо вдосконалення інституційної складової.

5. Суттєвим науковим доробком автора є обґрунтування методів протидії корупції на основі моделювання тенденції її поширення. Використання даного метода наочно довело необхідність поєднання превентивних заходів протидії корупції і жорстких методів покарання за корупційні дії. Такий висновок варто було б посилити конкретними пропозиціями щодо внесення змін до законодавчих актів України.

У той же час слід відзначити, що вказані зауваження ні в якій мірі не знижують загальної наукової і практичної цінності роботи і не впливають на достатньо позитивну оцінку дисертації Ноніка Валерія Вікторовича.

Загальні висновки

Дисертація Ноніка Валерія Вікторовича «Механізми формування та реалізації антикорупційної політики в Україні» є завершеною науково-дослідною роботою, що виконана на актуальну тему.

Оформлення дисертації відповідає вимогам МОН України, викладена послідовно від поставленої мети до висновків і пропозицій. Опубліковані наукові праці розкривають основний зміст дисертації.

Дисертаційна робота відповідає пунктам 9, 10 та 12 «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор, Нонік Валерій Вікторович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри економічної політики та менеджменту
Харківського регіонального інституту
державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України,
д.держ.упр., проф.,

М. А. Латинін

Підпис засвідчую:

директор Харківського регіонального інституту
державного управління Національної академії
державного управління
при Президентові України,
д.соц.н., проф.,
заслужений працівник освіти України

Л.О. Белова